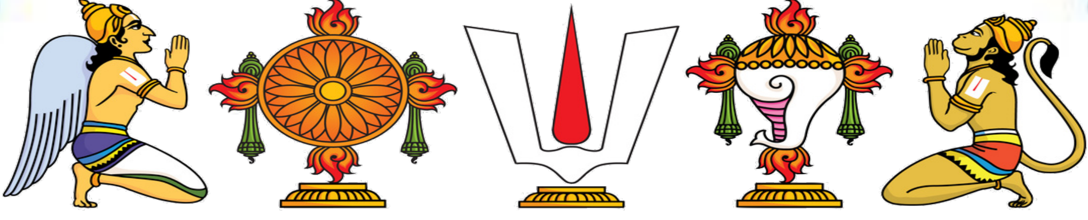
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమద్వరవరమునయే నమః

వేదాలలో భగవదవతారాల ప్రస్తావన

శ్రీ విజయాసన పెరుమాళ్, తిరువరగుణమంగై

'పండితరత్న' డా॥ ఉ.వే. శ్రీమాన్ ఈయుణ్ణి అహ్గ శింగరాచార్యులు

సమర్పణ: వంగల వేంకట కేశవ అయ్యంగారు

वराहावतार
नरसिंहावतार
बलरामावतार
रामावतार
परशुरामावतार
कृष्णावतार
वामनावतार
कूर्मावतार
कल्कि-अवतार
मत्स्यावतार
BAP 2046

శ్రీ అழగియశింగపెరుమాళ్, కాంచీపురం

విజ్ఞప్తి

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

గడచిన శతాబ్దంలో శ్రీసుదర్శనపత్రిక అనే పేరు కలిగిన తమిళమాస పత్రికను స్థాపించి, ఆ పత్రిక ద్వారా సాంప్రదాయికమైన సాహిత్యాన్ని, ఆళ్వారుల దివ్య ప్రబంధాలకు పూర్వాచార్యులు అనుగ్రహించిన మణిప్రవాళ వ్యాఖ్యానాలకు సరళమైన ద్రావిడ భాషలో అనువాదాలను అందించి, భగవద్రామానుజ సిద్ధాంతానికి సాటి లేని సేవ చేసిన మహనీయులు –తిరుచినాపల్లి సమీపంలోని పుత్తూరు అగ్రహార వాస్తవ్యులు, శ్రీమాన్ శ్రీనివాస అయ్యంగార్ స్వామివారు. వీరు అచిరకాలంలోనే పరమపదించగా, ఆ పత్రిక నిర్వహణను వారి కుమారులైన కృష్ణస్వామి అయ్యంగార్ స్వామివారు, తమ తండ్రిగారు చూపిన మార్గాన్ని అనుసరిస్తూ, అన్యాదృశ్యమైన రీతిలో నిర్వహించారు.

వీరు విష్ణుచిత్తవిజయం అనే గొప్ప గ్రంథాన్ని తమ మాసపత్రికద్వారా అనుస్యూతంగా ధారావాహికంగా ప్రచురించారు. ఇది నాలుగు భాగాలుగా ముద్రింపబడింది. ఇందులో, ఉపనిషత్తులలో పురాణాలలో, స్మృతులలో ఇతిహాసాలలో ప్రకటింపబడిన విష్ణుపరత్వాన్ని సప్రమాణంగా ఆస్తిక లోకానికి అందించారు.

ఆ గ్రంథంలోని రెండవ భాగంలో, వేదాలలో భగవదవతారాల ప్రస్తావనను గురించి వీరు తెలియజేసిన అంశాలు ఇప్పుడు ఆంధ్రీకరింపబడి, ఆస్తికలోకానికి సమర్పింపబడుతున్నవి. స్వస్తి.

దాసుడు, ఈ .ఏ .శింగరాచార్యులు.

మత్స్యావతారం- శతపథబ్రాహ్మణం
(మాధ్యందిన శతపథ బ్రాహ్మణం-మొదటికాండం ఎనిమిదవ అధ్యాయం మొదటి ప్రకరణం)

మనవేహవై ప్రాతరవనేగ్యముదకమాజహ్రుః - యథేదం పాణిభ్యామనవే జనాయాహరంతి - ఏవమ్. తస్యావనేనిజాగస్యమత్స్యః ప్రాణీ ఆపేదే సహాస్మై వాచమువాచ - "బిభృహిమాపారయిష్యామిత్వా" ఇతి. "కస్మాన్మాపారయిష్యసి" ఇతి. "ఔఘ ఇమాః సర్వాః ప్రజానిర్వోఢాః , తతస్త్వా పారయితాస్మి" ఇతి కథంతే భూతిరితి. సహోవాచ - యావద్వైక్షుల్లకాభవామః, బహ్వీవై నస్తావన్నాష్ట్రా భవతి, ఉతమత్స్యఏవ మత్స్యం గిలతి కుంభ్యాం మాగ్రేబిభరాసి. స యదాతామతి వర్దై అథకర్షూం ఖాత్వా తస్యాం మాబిభరాసి. సయదాతామతివర్దై, అథమా సముద్రమభ్యవహరాసి, తర్హి వా అతినాష్ట్రో భవితాస్మి" ఇతి. శశ్వద్ధిఝష ఆస, సహిజ్యేష్ఠం వర్ధతే. "అథ ఇతిథీం సమాం తదౌఘ ఆగంతా తన్మానావ ముపకల్ప్యో పాసాసై, స ఔఘ ఉత్థితేనావ మాపద్యాసై. తతస్త్వా పారయితాస్మి" ఇతి. తమేవం భూత్వాసముద్ర మభ్యవజహార. స యతి థీం తత్సమాం పరిదిదేశ- తతిథీసమాం నావముపకల్ప్యఉపాసాం చక్రే. స ఔఘ ఉత్థితే నావమాపేదే. తం సమత్స్య ఉపన్యాపుప్లువే. తస్యశృంగే నావః పాశం ప్రతిముమోచ. తేనైత ముత్తరం గిరిమతి దుద్రావ సహోవాచ. "అపీపరం వైత్వా, వృక్షేనావం ప్రతిబధ్నీష్వ, తంత్వామాగిరౌసంతముదక మంతచ్ఛైత్సీం యావద్ యావదుదకం సమవాయాత్ తావత్ తావదన్వ సర్పాసి" ఇతి. సహతావత్ తావదేవాన్వవ ససర్ప, తదప్యేతదుత్తరస్య గిరేర్మనోరవసర్పణమితి, ఔఘోహతాః సర్వాః ప్రజాః నిరువాహ, అథైహ మను రేవైకః పరిశిశిషే.

వైవస్వత మనువునకు ఒకనాడు ఉదయకాలంలో

(ఈకాలంలో ప్రభువులకు సేవలు చేసేటట్లు) చేతులు కడిగికోవడానికి జలాన్ని తీసికొనివచ్చారు. చేతులు కడిగికోవాలని అతడు తన చేతులలోకి నీటిని తీసికోగా, అందులో ఒక చేప కన్పించింది. "నన్ను నీవు పెంచితే, నిన్ను నేను రక్షిస్తాను' అని ఆచేప పల్కింది. ''దేనినుండి నన్ను రక్షిస్తావు?'' అని మనువు అన్నాడు. ప్రళయజలప్రవాహం ప్రాణులనన్నిటిని గ్రహించి కొట్టుకొనిపోతుంది. దాని నుండి నిన్ను నేను రక్షిస్తాను'' అని చేప పల్కింది. "నిన్ను నేను ఏవిధంగా పెంచాలి?'' అని అన్నాడు మనువు. "నేను చిన్నగా ఉన్నాను. నన్ను మింగివేసే విరోధులు పలువురు ఉన్నారు. పెద్దచేప చిన్నచేపను మింగుతుంది. నీ కమండలు జలంలో నన్ను పెట్టుకో. దానికంటే పెద్దవాడనై నేను పెరిగితే, నమన సరస్సు తవ్వి అందులో నన్ను పెంచు. అంతకంటే పెద్దగా అయితే సముద్రంలో జీవింపజేయి. అంతకంటే పెద్దగా అయితే సముద్రంలో జీవింపజేయి. అందులో నేను విరోధలందఱికంటే గొప్పవాడను అవుతాను'' అని మత్స్యం పల్కింది. చాలా శీఘ్రంగా ఆచేప తిమింగలమైనది. ఎందుకంటే, అందఱికంటే గొప్ప పరతత్త్వం కదా ఆచేపగా వృద్ధిచెందింది. "ఇక కొద్ది దినాలలో ప్రళయజలం రాబోతున్నది. అపుడు ఒకనావను నిర్మించుకొని, నన్ను ఉపాసించు. ప్రవాహంరాగానే, నీవు ఆ నావలో ఎక్కు. ఆతరువాత నిన్ను నేను కాపాడతాను'' అని చేప పల్కింది. ఆచేపను మనువు రక్షించి ఆవిధంగానే సముద్రంలో విడచాడు. అందులో ఆచేప అదృశ్యమైనది. ప్రవాహజలం ఎన్నిదినాల తరువాత వచ్చిందో? అని దినాలు మనువు ఆమత్స్యాన్ని ఉపాసించాడు. ప్రళయప్రవాహం రాగానే నావను ఎక్కాడు. ఆమత్స్యం అతనిదగ్గరకు వచ్చింది. దాని కొమ్ముకు తాడుతో ఆనావను మనువు కట్టాడు. ఆదారంతో నావను లాగుతూ ఉత్తరదిశలోని పర్వతాన్ని

మత్స్యం చేరింది. "నిన్ను రక్షించాను. ఈ పర్వతంలోని వృక్షానికి ఈనావను కట్టివేయి. పర్వతంలో ఉండే నిన్ను ప్రవాహజలం సమీపించలేదు. ప్రవాహం కిందకు పోయేకొలది నీవు పర్వతం నుండి కిందకుదిగు'' అని చేప పల్కింది. మనువు కూడా ప్రవాహజలం తగ్గినతరువాత పర్వతం కిందకు దిగాడు. (ఉత్తరపర్వతం నుండి మనువు దిగినదారి ఈనాటికీ **"మనువు అవసర్పణ"** మనబడుతున్నది. ప్రళయజలం ప్రాణులనన్నిటినీ తీసికొనిపోయింది. మనువు ఒక్కడే మిగిలాడు)

శతపథబ్రాహ్మణంలో మత్స్యావతార వృత్తాంతం ఈవిధంగా ప్రస్తావించింది. వేదం కనుక, ఈ మత్స్యం భగవానుడైన విష్ణువే -అనే విషయాన్ని స్పష్టం చేయలేదు. "ఈమత్స్యం అందరికంటే జ్యేష్ఠుడని పల్కింది. ఇతిహాసపురాణాలలో ఈ అవతారాన్ని ఎత్తిన భగవానుడు విష్ణువే అని లెక్కలేనన్ని చోట్ల వ్యక్తం చేయబడింది. శ్రీమద్భాగవతం ఎనిమిదవ స్కంధంలోని 25వ అధ్యాయం ఈవేదవృత్తాంతాన్ని చాలా స్పష్టంగా వివరించింది. దీనినే భట్టర్ ప్రకృతశ్లోకంలో అనుసంధించారు. ఆల్వార్లు కూడా ఈవృత్తాంతాన్నే అనుసంధించారు.

వేదోపబృంహణమైన శ్రీమహాభారతంలోని విష్ణుసహస్రనామ స్తోత్రంలో గల మత్స్యావతారవైభవాన్ని తెలిపే **"సమీరణః" (225)** అనే నామాన్ని వ్యాఖ్యానిస్తూ భట్టర్ ఉదాహరించిన - **"కృత్వామీన మయీం సద్యః ప్రవివేశ రసాతలమ్, వేదమూర్తిస్తతో వేదానానిన్యే బ్రహ్మణోంతికమ్"** అనే పౌరాణిక శ్లోకాలభావం, ఆవిధంగానే అక్కడే మత్స్యమూర్తి ధ్యేయరూపాన్ని తెల్పుతూ భట్టర్ **"జ్ఞానాది గుణబృందేన పక్షభూతేన భూషితమ్, స్వోత్థబ్రహ్మమదం శృంగనిస్సృతేన విరాజితమ్, కల్పావసాన సమయే వహంతం చైవ చింతయేత్, నౌరూపాం వితతాం**

క్షోణీం ప్రజాపతిగుణాన్వితామ్" అని, "ముక్తాఫలనిభేనైవ వపుషా నిర్మలేన చ, అనిమీలితనేత్రశ్చ మీనాత్మాయత వాక్తతథా" (మీనరూపాన్ని గ్రహించి, వెంటనే పాతాళాన్ని ప్రవేశించాడు, వేదమూర్తియై వేదాలను బ్రహ్మదగ్గరకు తిరిగి తీసికొనివచ్చాడు''. "జ్ఞానం మొదలైన గుణసముదాయమే మత్స్యమూర్తి రెండు వైపులగల రెక్కలు. తన పర్వతాన్ని తెలిపే కొమ్మువంటి తల అగ్రభాగంలో ఉండే శృంఖంతో గొప్ప సుగంధాన్ని స్రవింపజేసేవాడు, కల్పచివర ప్రజాపతులతో సత్త్వరజస్తమోగుణాలతో కూడిన నౌకవంటి భూమిని ఉద్ధరించినవాడు, ముత్యాలవంటి వర్ణాన్ని కల నిర్మల దేహం కలవాడై, కన్నులను మూయనివాడై, మౌనముద్రతో ఉండే మత్స్యమూర్తిని ధ్యానించాలి) అనేశ్లోకాలు స్మరణీయాలు.

2. కూర్మావతారాన్ని వర్ణించే ఈశ్లోకంలో "నిఖిలజగదాధార కమఠః " అని సమస్తజగత్తుకు అధారమై ఉండే ఆదికూర్మరూపాన్ని ప్రస్తావిస్తూ "చకర్థ భవన్ ధర్మాన్ కూర్మః" అని ధర్మాలను ప్రవచించిన విషయాన్ని కూడా భట్టర్ ప్రస్తుతించారు. ఈవిధంగా భగవానుడు కూర్మరూపంలో ధర్మప్రవచనాన్ని చేయడం కూర్మపురాణంలో ప్రసిద్ధమైనా, బ్రహ్మకు సృష్టిక్రమాన్ని తెలిపిన సందర్భం యజురారణ్యకంలో కన్పిస్తున్నది. ఈవాక్యాలు ఈక్రిందివిధంగా ఉన్నాయి.

''ఆపోవా ఇదమానున్ సలిలమేవ. స ప్రజాపతిరేకః పుష్కరపర్ణేసమభవత్. తస్యాంతర్మనసి కామస్సమవర్తత ఇదమ్ సృజేయమితి. తస్మాద్యత్పురుషో మనసాభిగచ్ఛతి, తద్వాచాపదతి, తత్కర్మణా కరోతి. తదేషాభ్యనుక్తా. కామస్తదగ్రే సమవర్తతాధి. మనసోరేతః ప్రతమం యదాసీత్. సతోబంధుమసతి నిరవిందన్. హృదిప్రతీష్యాకవయోమనీషేతి. ఉపైనంతదుపనమతి యత్కామోభవతి య ఏవం వేద సతపోతప్యత. సతపస్తప్త్వా శరీర మధూనుత. తస్యయనామ్ం

సమాసీత్. తతోరుణాకేతవో వాతరశనాబుుషయ ఉదతిష్ఠన్. యేనభాః తేవైఖానసాః యేవాలాః తేవాలఖిల్యాః యో రసః, సోపామ్. అంతరతః కూర్మం రూపం సర్పంతమ్. తమబ్రవీత్ మమ వైత్వజ్మాం నా సమభూత్ నేత్యబ్రవీత్. పూర్వమేవాహమమిహాసమితి. తత్ పురుషస్య పురుషత్వమే. స సహస్రశీర్షాపురుషః, సహస్రాక్షం సహస్రపాత్ భూత్వోదతిష్ఠత్ తమబ్రవీత్. త్వం వై పూర్వం సమభూః త్వమిదం పూర్వః కురుష్వేతి. స ఇత ఆదాయాపః అంజలి నాపురస్తా దుపాదధాత్. ఏవాహ్యేవేతి తత ఆదిత్య ఉదతిష్ఠత్. సా ప్రాచీదిక్. అధారుణః కేతుర్దక్షిణ త ఉపాదధా ఈత్ ఏవాహ్యగ్ర ఇతి. తతో వా అగ్నిరుదతిష్ఠత్. సాదక్షిణాదిక్. అధారుణః కేతుః పశ్చాదుపాదధాత్. ఏవాహి వాయో ఇతి. తతో వాయురుదతిష్ఠత్. సాప్రతీచీదిక్. అధారుణః కేతురుత్తరత ఉపాదాధాత్. ఏవాహీంద్రేతి. తతోవా ఇంద్ర ఉదతిష్ఠత్. సోదీచీదిక్. అధారుణః కేతుర్మధ్య ఉపాదధాత్. ఏవాహి పూషన్నితి. అధారుణః కేతుర్మధ్య ఉపాదధాత్. ఏవాహి పూషన్నితి. తతోవైపూషోదతిష్ఠత్. సేయందిక్. అధారుణః కేతురుపరిష్ఠాదుపాదధాత్. ఏవాహి దేవా ఇతి. తతో దేవ మనుష్యాః పితరః గంధర్వాప్సరసశ్చోదతిష్ఠన్. సోర్ధ్వాదిక్. యా విపుషోవిపరాగతాన్. తాభ్యోగురా రక్షాంసి పిశాచాశ్చోదతిష్ఠన్. తస్మాత్తేపరాభవన్. విపుర్భ్యోహి తే సమభవన్" (సృష్టికి ముందు ఈజగత్తు అంతా జలమయమై ఉన్నది. అపుడు బ్రహ్మ ఒకడు తామర ఆకుతో జన్మించాడు. అతని మనస్సులో ఈలోకాన్ని సృష్టిస్తాను'' అనే కోరిక కల్గింది. అందువల్ల మానవుడు దేనిని మనస్సు తలుస్తాడో, దానినే నోటితో పల్కుతున్నాడు. దానినే శరీరంతో చేస్తున్నాడు. ఈవిషయాన్ని గూర్చి తరువాత గల బుుక్కు పఠింపబడుతున్నది. "కామమే మొదట ఉన్నది. మనస్సులో మొదటి కార్యవస్తువుగా అది ఉన్నది. మనస్సును నియత్రించే

సృష్టికర్తలు, వ్యక్తమైన ఈ లోకానికి కారణమైన నామాన్ని అవ్యక్తమైన తమ మనస్సులో కోరి నిలుపుకొన్నారు''. దీనిని తెలిసినవారిని అతడు కోరినది అంతా త్వరగా పొందుతుంది. ఆబ్రహ్మ తపస్సుచేశాడు. అతడు తపస్సు చేసి తన శరీరాన్ని విదల్చుకొన్నాడు. ఆవిధంగా విదల్చినపుడు ఏమాంసం కిందపడిందో, దానినుండి అరుణులని, కేతువలనే పేర్లుకల, కృశించిన శరీరాలను కల ఋషులు పుట్టారు. ఆశరీరం నఖాలనుండి వైఖానస ఋషులు పుట్టారు. ఆశరీరంలో వాలాలు అనే రోమాలనుండి వాలఖిల్యులు పుట్టారు. బ్రహ్మకుముందు ఏజలం ఉన్నదో, ఆజలంలోపల కూర్మరూపంతో సంచరించే ఒకనిని చూచి బ్రహ్మ "నీవు నా మాంసం నుండి పుట్టావు కదా'' అని అన్నాడు. "లేదు'' అని కూర్మం పల్కింది. "నేను నీకంటే ముందే ఉన్నాను'' అని అన్నది. ఇందువల్లనే కదా పరమపురుషుడైన ఆకూర్మం పురుషుడని అనబడుతున్నాడు. వేయి శిరస్సులు, కళ్ళు వేయి కాళ్ళు వేయి కల పరమపురుషుడై ఆకూర్మం వర్ధిల్లింది. ఆపరమపురుషుని చూచి బ్రహ్మ "నీవు నాకంటే ముందే ఉన్నందున నీవే మొదట ఈసృష్టిని చేయి'' అని అన్నాడు. ''ఆ పరమపురుషుడు జలాన్ని చేతిలో తీసికొని "ఆదిత్యుడా! రా'' అని అంటూ తనకు ముందు విడిచాడు. దానినుండి ఆదిత్యుడు పుట్టాడు. అదే పూర్వదిక్కు అయినది. ఆపిమ్మట ఆ ఆరుణకేతు పురుషుడు తన కుడివైపు జలాంజలిని విడుస్తూ "అగ్నీ!రా'' అని అన్నాడు. అక్కడినుండి అగ్నిపుట్టాడు. అది దక్షిణదిక్కు అయినది. తరువాత ఆరుణకేతుపురుషుడు "వాయూ ! రా'' అని వెనుకవైపు జలాంజలిని విడచాడు. అక్కడినుండి వాయువు పుట్టాడు. అది పడమరదిక్కు అయినది. ఆతరువాత ఆరుణకేతుపురుషుడు తన ఎడమవైపున "ఇంద్రా! రా'' అని అంటూ నీటిని విడచాడు. అక్కడనుండి ఇంద్రుడు

పుట్టాడు. అది ఉత్తరదిక్కు అయినది. ఆతరువాత మధ్యలో నీరు విడుస్తూ "ఓ పూషా! రా" అని అన్నాడు. అక్కడనుండి పూషా అనే దేవత పుట్టాడు. అదే అధోదిశ అయినది. ఆతరువాత ఆరుణకేతుపురుషుడు "దేవతలారా! రండి" అని పైకి నీటిని విసరాడు. అక్కడనుండి దేవతలు, మానవులు, పితృదేవతలు, గంధర్వులు, అప్సరసలు మొదలైన వారు పుట్టారు. అది ఊర్ధ్వదిశ. ఈ జలాంజలలలో చెదఱిపడిన వాటినుండి అసురులు, రాక్షసులు, పిశాచిగుణం మొదలైన వారుపుట్టారు. జలకణాలనుండి పుట్టినందున అవి నైచ్యాన్ని పొందాయి)

ఇది తైత్తిరీయారణ్యకంలోని కూర్మావతారప్రస్తావన. బ్రహ్మను మొదట నాభీకమలంలో సృష్టించి, తానే మొదట పుట్టాననే అతని గర్వాన్ని తీర్చి, సృష్టిని ఆరంభించిన కూర్మమూర్తి కరుణ ఇందులో తెలుపబడింది. ఈకూర్మమూర్తి పరమపురుషుడే- అనేవిషయాన్ని పురుషశబ్దం చేత అతడు నిర్దేశింపబడినందున, **"సహస్రశీర్షా"** అనే పురుషసూక్త మంత్రాన్ని పఠించినందున సూచింపబడింది. ఇంతేకాక, ఇందులో బ్రహ్మకు సృష్టి ప్రకారాన్ని ఉపదేశించిన విషయం కూడా స్పష్టమవుతున్నది. ఈకూర్మమూర్తి లోకాలకు అన్నిటికి ఆధారభూతుడని, అమృత మథనకాలంలో మందరగిరిని వీపు ధరించాడని ఇతిహాసపురాణాలలో పలుచోట్ల వర్ణింపబడింది.

కూర్మశబ్ద వ్యుత్పత్తి :-

శతపథబ్రహ్మణంలోని ఏడవ కాండం- నాల్గవ ప్రపాఠకం- మొదటి బ్రాహ్మణంలో కూర్మమూర్తిచేసిన సృష్టిప్రకారాన్ని అనువదించి, సృష్టికార్యాన్ని ముందుగా ప్రారంభించినందువల్లనే కూర్మమని కూర్మమూర్తి పిలువబడుతున్నాడని తెలుపబడింది. **"సయత్ కూర్మోనామ, ఏతద్వైరూపం కృత్వా ప్రజాపతిః ప్రజా అసృజత్**

యదసృజత- అకరోత్ తత్ యదకరోత్ తస్మాత్ కూర్మః" (ఈకూర్మరూపాన్ని ధరించి సర్వేశ్వరుడు జీవులను సృష్టించాడు. లోకాన్నిసృష్టించడమనే క్రియను చేసినందువల్ల అతడు కూర్మమనబడ్డాడు. దానివల్ల కూర్మానికి కూర్మమనే పేరు వచ్చింది) అనే సూక్తి గమనించదగినది.

వేదంలో వరాహవతారం :

యజుస్సంహితలో (7-1-5) వరాహావతారాన్ని తెలిపే ఈక్రింది వాక్యాలు గోచరిస్తున్నాయి. వేదాంతకౌస్తుభమనే ప్రాచీనగ్రంథంలో ప్రజాపతి శబ్దవిచార సందర్భంలో ఈవేదవాక్యాలు ఉట్టంకింపబడ్డాయి.

"ఆపోవా ఇదమగ్రేసలిలమాసీత్ తస్మిన్ ప్రజాపతిర్వాయుర్భూత్వా అచరత్. స ఇమామపశ్యత్. తాం వరాహోభూత్వా అహరత్" (ఈలోకం మొదట జలమయంగా ఉన్నది. అందులో సర్వేశ్వరుడు వాయురూపిగా సంచరించాడు. అతడు ఈభూదేవిని చూచాడు. వరాహరూపియై ఆమెను ఉద్ధరించాడు.

ఇక్కడ ప్రజాపతి శబ్దంచేత చెప్పబడేవాడు భూమీనాథుడైన నారాయణుడే అనే దానిని పలు ఇతిహాసపురాణా వచనాలు తెల్పుతున్నాయి. తైత్తిరీయ నారాయణవల్లిలో వేదం కూడా దీనిని స్పష్టం చేసింది. **"ఉద్ధృతాసి వరాహేణ కృష్ణేన శతబాహునా"** (నూఱు బాహువులను కల వరాహమూర్తిచే నీవు ఉద్ధరింపబడ్డావు) అనేది ఆవాక్యం. ఇక్కడ కృష్ణశబ్దం వరాహమూర్తిని తెల్పుతుంది. దీనికి తగినట్లుగా **"కృషిర్భూవాచకః శబ్దః ణస్తునిర్వృతివాచకః, విష్ణుస్తద్భావ యోగాచ్చ, కృష్ణ ఇత్యభిధీయతే"** (**"కృషి"**- అనే పదం భూమిని తెల్పుతుంది. **"ణః"** అనేది ఆనందాన్ని తెల్పుతుంది. విష్ణువు ఆనందరూపి

కనుక, భూమికి ఆనందాన్ని కల్గించినందున కృష్ణుడనబడుతున్నాడు) అనే కృష్ణశబ్ద వ్యుత్పత్తి గ్రాహ్యం. నల్లని రూపాన్ని కలవాడనే అర్థం శ్వేతవర్ణుడైన వరాహమూర్తికి అన్వయించదుకదా!

నృసింహావతార ప్రస్తావన :

ఋగ్వేద యజుర్వేద విష్ణుసూక్తాలలో పఠింపబడే ఈక్రింది మంత్రం నృసింహావతారాన్ని ప్రస్తుతిస్తున్నది. **"ప్రతద్విష్ణుః స్తవతే వీర్యేణ మృగోనభీమః కుచరోగిరిష్ఠాః, యస్యోరుషుత్రిషు విక్రమణేషు అధిక్షయంతి భువనాని విశ్వా"** (ఏ భగవానుని, చాలా గొప్పవైన మూడడుగుల న్యాసాలలో అన్నిలోకాలు అంతర్భవించాయో, ఆవిష్ణువు సింహమై అవతరించినా అందమైనవాడై, భూమిపై సంచరించేవాడై, పర్వతంపై ఉండేవాడై, వీరకృత్యాలతో స్తుతింపబడుతున్నాడు) అనేది ఆమంత్రం. **"ఆత్మాదేవానాం జనితా ప్రజానాం హిరణ్యదంష్ట్రో బభసోనసూరిః"** (ఛాందోగ్యం-4-3-7) (దేవతలకు ఆత్మయై, ప్రజలకు ఉత్పాదకుడై, అందమైన దంష్ట్రలను కలవాడై, (అందుచేత) విరోధులను గ్రసించేవాడై, సర్వజ్ఞుడై ఉండే వాడు) అనే ఛాందోగ్యంలోని మంత్రం నృసింహావతారపరమని రంగరామానుజ భాష్యంలో తెలుపబడింది. ఇక్కడ **"హిరణ్యదంష్ట్రః"** అనేదానికి "హిరణ్యుని చీల్చిన కోరపళ్ళను కలవాడు'' అని రంగరామానుజ భాష్యవివరణం. హరిశబ్దం సాధారణంగా విష్ణువును తెలియజేయడంతోపాటు, విశేషించి నృసింహుని నిర్దేశిస్తుంది కనుక, వేదంలో హరిశబ్ద ప్రయోగమున్నచోట అంతా నృసింహావతార ప్రసక్తి ఉన్నదని భావించడంలో అడ్డులేదు. ప్రత్యేకించి ఈక్రింది మంత్రం నృసింహావతారాన్ని తెల్పుతున్నదని అభిజ్ఞుల అభిప్రాయం. **"హరిం హరంత మనుయంతిదేవాః విశ్వస్యేశానం వృషభం మతీనామ్"** (అన్నిటికి ఈశ్వరుడు, బుద్ధిమంతులలో గొప్పవాడు, హిరణ్యుని సంహరించేవాడైన

నృసింహుని దేవతలు అనుసరిస్తున్నారు) అనే తైత్తిరీయారణ్యకంలో (3-15) మంత్రం నృసింహస్వామిని దేవతలంతా అనుసరించారని తెల్పుతున్నది. ఇక్కడ ఈశాన శబ్దం శివుని తెలుపదు. **"పతిం విశ్వస్య"** అని కీర్తింపబడే నారాయణునే తెల్పుతుంది. హరిశబ్దం కూడా **"బ్రహ్మాణమింద్రం రుద్రం చ యమం వరుణమేవచ, ప్రసహ్యాహరతే యస్మాత్ తస్మాత్ హరి రిహోచ్యతే"** (బ్రహ్మ, ఇంద్రుడు, రుద్రుడు, యముడు, వరుణుడు అనే అందరిని ప్రళయకాలంలో సంహరించినందున హరి అనబడుతున్నాడు) అని హరిశబ్దం వివరింపబడినందున నారాయణపరమే.

వేదంలో వామన త్రివిక్రమావతారం :

వేదంలో అధికంగా ప్రస్తుతింపబడిన అవతారాలు ఇవే. వేదంలో విష్ణువని పఠింపబడిన పలు సందర్భాలు ఉపేంద్రుడైన వామనునే నిర్దేశిస్తాయి. వేదంలో విష్ణుశబ్దం కొన్నిచోట్ల **"ఆదిత్యానా మహం విష్ణుః"** (గీత) అనే రీతిలో ఆదిత్యులలో ఒకడైన విష్ణువును, కొన్నిట్లో యజమానిని నిర్దేశించినా, మిగిలిన చోట్ల ఇంచుమించుగా విష్ణుశబ్దం ప్రయోగింపబడినపుడు అది ఉపేంద్రునే తెల్పుతుంది. త్రివిక్రముడై లోకాలను కొలిచిన వృత్తాంతాన్ని స్తుతించే సందర్భాలు అనేకం **"శంనోవిష్ణురురుక్రమః"** (యజుర్వేదశాంతిపాఠం), **"విష్ణుక్రాంతే వసుంధరా"** (తైత్తి-నారా), **"త్రేధావిష్ణురురుగాయోవిచక్రమే" (7-31), "త్రీణిపదావిచక్రమే" (732), (యః పార్థివానివిమమే రంజాసి విచక్రమాణః త్రేధోరుగాయః" (739), "యస్యోరుషుత్రిషు విక్రమణేషు అధిక్షయంతి భువనానివిశ్వా" (742), "ప్రవిష్ణవేయ ఇదం విమమే త్రిభిరిత్పదేభిః" (742), "యః పార్థివాని త్రిభిరిత్ విగామభిరురుక్రమిష్ట" (761), "ద్వేఇదస్య క్రమణే" (763), "ఉభేతేవిద్మ రజసీ పృథివ్యా**

విష్ణోర్దేవత్వం పరమస్య విత్సే" **(802)**, 'త్రిర్దేవః పృథివీమేష ఏతాం క్షేత్రాయ విష్ణుః" **(830)** ఇత్యాది మంత్రాలలో లోకం అంతా తన శ్రీచరణాల కింద ఉంచుకొని, ప్రేమతో తడవిన త్రివిక్రముని పరత్వసౌలభ్యవాత్సల్యాది గుణాలను తలచి, తలచి వేదం పలవలరిస్తున్నది. ఈ రీతిగా త్రివిక్రముని లోకాలను కొలిచిన వృత్తాంతమేకాక, వామనుడైన ఉపేంద్రుడు చేసిన ఇంకా పలు అద్భుతలీలలను కూడా వేదం కొన్నిచోట్ల ప్రస్తావించింది.

శతపథబ్రాహ్మణంలో వామనావతారవృత్తాంతం :

"దేవాశ్చవా అసురాశ్చ ఉభయే ప్రాజాపత్యాః పస్ప్రుధిరే. తతో దేవా అనువ్యమివాసుః. అధీహాసురామేనిరే అస్మాకమేవేదం ఖలు భువనమితి. తేహోచుః. హంతేమాం పృథివీం విభజామహై తాం విభజ్య ఉపజీవామేతి. తామౌక్ష్ణైశ్చర్మభిః పశ్చాత్ ప్రాంచోవిభజమానా అభీయాః తద్వైదేవాః శుశ్రువుః విభజంతేహవా ఇమామసురాః పృథివీం, ప్రేతతదేష్యామో యత్రేమామసురా విభజంతే, కేతతః స్యామ- యదస్మై న భజేమహీతితే. యజ్ఞమేవ విష్ణుం పురస్కృత్యేయుః. తేహోచుః - అనునోస్యాః పృథివ్యామాభజత అస్త్వేవ నోప్యస్యాం భాగ ఇతి. తేహాసురాః అసూయంత ఇవోచుః- యావదేవైష విష్ణురభిశేతే, తావద్వోదద్మ ఇతి. వామనో హవిష్ణురాన. తద్దేవాన జిహీండిరే -మహద్వైనోదుర్యే నో యజ్ఞసంమిత మదురితి" (పరమాత్మ నుండి పుట్టిన దేవతలు, అసురులు పరస్పరం కలహించుకొన్నారు. ఒకసారి, దేవతలు, అసురులకంటే నైచ్యాన్ని (తక్కువదనాన్ని) పొందినవారయ్యారు. ఆపిమ్మట "ఈలోకం అంతా మనదే'' అని అసురులు తలచారు. "మేము ఈ భూమిని పంచుకొంటాము. పంచుకొని వారి వారి భాగాలను అనుభవిస్తాము'' అని అసురులు అన్నారు. (ఆవిధంగానే) దానిని పడమరనుండి

తూర్పుకు ఎద్దుచర్మంతో చేసిన మానసాధనంతో (కొలిచేసాధనంతో) కొలిచి, విభజించుకొన్నారు. ఆవిషయాన్ని దేవతలు విన్నారు. "ఈభూమిని అసురులు విభజించుకొంటున్నారు. అందఱురండి మనం అందఱం అసురులు భూమిని కొలిచేచోటుకు వెడదాం. ఒకవేళ ఈభూమిలో భాగాన్ని పంచుకోలేక పోయినా, ఇంతకంటే ఏమినైచ్యాన్ని పొందుతాము!'' అని పల్కి యజ్ఞస్వరూపుడైన విష్ణువును పురస్కరించుకొని, వెళ్ళారు. "భూమిని పంచుకోవడంలో మమ్ములను కూడా కలుపుకొనండి. ఇందులో మేము కూడా భాగం పొందాలి.'' అని దేవతలు అసురులతో అన్నారు. ఆ అసురులు అసూయాగ్రస్తులై, "విష్ణువు ఎంతవరకు వ్యాప్తిస్తాడో, అంతదూరం మీకు ఇస్తాము'' అని అన్నారు. విష్ణువు వామనుడుగా కదా ఉన్నాడు. "యజ్ఞపురుషుడైన విష్ణువు పరిమితిలో ఇచ్చినందున, చాలా గొప్ప చోటునే అసురులు ఇస్తారు'' అని తలచి ఆమాటను దేవతలు అనాదించలేదు)

శుక్లయజుర్వేదానికి చెందిన శతపథబ్రాహ్మణంలోని మొదటికాండం- రెండవ ప్రపాఠకం- మూడవ బ్రాహ్మణంలో వామనావతారాన్ని గూర్చిన ఈ ఇతిహాసం ఉదాహరింపబడింది.

ఇతిహాసపురాణాలలో కన్పించే వామన వృత్తాంతానికి, ఈవృత్తాంతానికి కొన్ని తేడాలు కన్పిస్తాయి. ప్రకృతంలో మహాబలి ప్రసక్తిలేదు. అసురులు మాత్రమే ప్రస్తావింపబడ్డారు. వామనుడు బలిని వంచించి మూడడుగులతో జగత్తును ఆక్రమించిన వృత్తాంతం కూడా కన్పించదు. ఇటువంటి తేడాలను కల్పభేదాన్ని బట్టి సమన్వయించుకోవాలి. అంటే, ప్రకృతవృత్తాంత, ఇతిహాసపురాణాలలోని వృత్తాంతం వేర్వేరు కల్పాలలో సంభవించినవిగా భావించాలి. అంతేతప్ప, వీటిలో ఏదీ అప్రమాణం, అసత్యంకాదనే వాస్తవాన్ని గ్రహించాలి. శాస్త్రం

యథాభూతవాది కదా! నృసింహావతారం వంటి ఇంకా పలు అవతారాలు కూడా వేర్వేరు పురాణాలలో వేర్వేరు రీతులలో వర్ణింపబడడాన్ని కూడా ఈవిధంగా సమాధానించాలి.

మూడడుగులతో లోకాలను కొలిచిన వృత్తాంతం శతపథ బ్రాహ్మణంలోనే ఇంకా పలుచోట్ల అనుసంధింపబడింది.

"యజ్ఞోవైవిష్ణుః సదేవేభ్య ఇమాం విక్రాంతిం విచక్రమే. యైషామియం విక్రాంతిః. ఇదమేవ ప్రథమేన పదేన పస్పార. అథేదమంతరిక్షం ద్వితీయేన, దివముత్తమతే" (విష్ణువు యజ్ఞస్వరూపి కదా! అతడు దేవతలకోసం పదన్యాసాన్ని చేశాడు. దేవతలకోసం చేయబడిన ఈపాదన్యాసంలో- మొదటిపాదంతో భూమిని కొలిచాడు. రెండవపాదంతో అంతరిక్షాన్ని, మూడవ పాదంతో దేవలోకాన్ని కొలిచాడు. యజమాని కోసం యజ్ఞస్వరూపి అయిన ఈవిష్ణువే ఈవిష్ణుక్రమాన్ని చేశాడు)

ఇది, శతపథ బ్రాహ్మణంలోని మొదటి కాండం, ఏడవ ప్రపాఠకం- నాల్గవ బ్రాహ్మణంలోను, మూడవ కాండం అయిదవ ప్రపాఠకం, రెండవ బ్రాహ్మణంలోను కన్పిస్తున్నది. శతపతబ్రాహ్మణంలోని అయిదవకాండం రెండవ ప్రపాఠకం నాల్గవ బ్రాహ్మణంలో త్రిషంయుక్తాతి యాగాన్ని గూర్చిపలికేటపుడు వేదం **"వైష్ణవాః పురుషాః"** అని రెండుచోట్ల పల్కింది. దీనిని సాయణాచార్యులవారు **"విష్ణోః అవతారస్వీకారేణ మనుష్య సంబంధాత్ మనుష్యాః సర్వేవైష్ణవాః విష్ణ్వధిష్ఠితా ఇత్యార్థః"** (విష్ణువు అవతరించి, అందఱు మానవులతో సంబంధాన్ని పొందినందున మానవులు అందఱు వైష్ణవులే అంటే- విష్ణువుచే అధిష్ఠింపబడినవారే- అని అర్థం) అని వ్యాఖ్యానించారు.

అయిదవకాండం, మూడవప్రపాఠకం, నాల్గవ బ్రాహ్మణంలో పులిచర్మంలో విష్ణుక్రమాన్ని విధించేటపుడు "విష్ణోర్విక్రమణమసి, విష్ణోర్విక్రాంతమసి, విష్ణోః క్రాంతమసి" ఇతి. ఇమేవైలోకా విష్ణోర్విక్రమణం, విష్ణోర్విక్రాంతం, విష్ణోఃక్రాంతమ్" అని ముల్లోకాలను విష్ణువుయొక్క పాదన్యాసాలని పల్కుతూ విష్ణువుయొక్క త్రివిక్రమ వృత్తాంతాన్ని తెల్పింది.

ఆఱవకాడం నాల్గవ ప్రపాఠకం. నాల్గవ బ్రాహ్మణంలో సమిధ పరిమితిని విధించేటపుడు "ప్రాదేశ మాత్రీభవతి. ప్రాదేశమాత్రో వైగర్భోవిష్ణుః, ఆత్మసంమిత మేవాస్మి న్నేతత్ సంభూతిం దధాతి" (సమిత్తు నిడివిని కల్గినది. అదితిగర్భనుండి పుట్టిన విష్ణువు నిడివిని కల్గినవాడుకదా! తన నిడివిని కల సంపదను ఇందులో నిలుపుతున్నాడు, విష్ణువు) అని విష్ణువు ఎత్తిన వామనావతారాన్ని వేదం ఇంకొక చోట కూడా పల్కింది. ఇటువంటి ఇంకా చాలా ఉన్నాయి.

శతపథబ్రాహ్మణంలో వరాహావతార ప్రస్తావన :

"అథవరాహవిహితమ్ "ఇయత్యగ్ర ఆసీత్" ఇతి. ఇయతీహవా ఇయమగ్రే పృథివ్యాస ప్రాదేశమాత్రీ. తాం యమూష ఇతివరాహ ఉజ్జఘాన. సోస్యాః పతిః ప్రజాపతిః. తేనైవైన మేతస్మిన్ మిథునేన ప్రియేణ ధామ్నా సమర్ధయతి. కృత్స్నం కరోతి".

(తరువాత "ఇయత్యగ్ర ఆసీత్" అనేమంత్రంతో వరాహం చేత పెకలించబడిన మట్టిగడ్డను లేడిచర్మంపై పెట్టాలి. ఈభూమి మొదట ఏతావన్మాత్రంగా కదా ఉన్నది. సముద్రంలో చిన్న ప్రాదేశాన్ని పొందినదిగానే ఉన్నది. ఆభూమిని వరాహమూర్తి అయిన పరమాత్మ "ఓ భూమీ! ఎక్కడ మఱుగుపడ్డావు?" అని పల్కిపైకి ఉద్ధరించాడు.

అతడే జీవులకందరికి తండ్రియై, ఈమెకు పురుషుడై ఉండేవాడు. అందువల్ల మహీవరాహరూప మిథున సంబంధం కల ఈకర్మతో ఈయాగంలో ప్రవర్గ్యాన్ని భోగ్యమైన తేజస్సుతో నింపుతున్నాడు. యాగాన్ని కూడా సుసంపన్నం చేస్తున్నాడు) (శతపథ-14-1-2).

అందరికంటే ఉన్నతుడైన పరమాత్మ జాతులన్నిటిలో అథమమైన మత్స్యకూర్మ వరాహజాతులలో అవతరించిన రీతిని వేదం విశదంగా పల్కింది. ఆతరువాత పరత్వాన్ని ప్రదర్శించే నారసింహ, వామన, త్రివిక్రమావతారాలను కూడా స్పష్టంగా తెల్పింది. పరశురామావతారం ఆవేశావతారమైనందున దీనిని గూర్చిన ప్రస్తావనను వేదం చేసి ఉండకపోవచ్చునని తోస్తుంది. రామకృష్ణాద్యవతారాలు కూడా సౌలభ్యగుణ ప్రధానమైనవి కనుక, పరత్వాన్ని ప్రధానంగా పలికే వేదంలో వాటి ప్రస్తావన వివరంగా లేదు. వాటి సూచనలు మాత్రం కన్పిస్తాయి.

యజుర్వేదంలో రామావతార సూచన :

తైత్తిరీయ యజుర్వేదసంహితలో మూడవకాండం, అయిదవ ప్రశ్నలోని రెండవ అనువాకంలో శ్రీరామాయణ వృత్తాంతం సంగ్రహంగా పేర్కొనబడింది.

"ఋషయోవా ఇంద్రం ప్రత్యక్షం నాపశ్యన్ తం వసిష్ఠః ప్రత్యక్షమపశ్యత్. సోఽబ్రవీత్. బ్రాహ్మణం తేవక్ష్యామి యథాత్వత్పురోహితాః ప్రజాః ప్రజనిష్యంతే. అధిమేతరేభ్య ఋషిభ్యో మాప్రవోచ ఇతి. తస్మా ఏతాన్ స్తోమభాగాన బ్రవీత్. తతోవసిష్ఠపురోహితాః ప్రజాః ప్రజాయంత. తస్మాద్వాసిష్ఠో బ్రహ్మకార్యః. ప్రైవజాయతే"

(ఋషయో వా ఇంద్రం ప్రత్యక్షం నాపశ్యన్) ఋషులు సర్వేశ్వరుని ప్రత్యక్షంగా చూడలేదు- అని అర్థం. దేవేంద్రునకు

ఈమహిమ పొసగదు కనుక, **"ఇది పరమైశ్వర్యే"** అనే ధాతువును బట్టి గొప్పఐశ్వర్యాన్ని కల సర్వేశ్వరుడే ఇక్కడ ఇంద్రశబ్దం చేత చెప్పబడుతున్నాడు. అని తెలియాలి.

(తం వసిష్ఠం ప్రత్యక్షమవశ్యత్)- ఆపరతత్త్వాన్ని వసిష్ఠుడు ప్రత్యక్షంగా దర్శించాడు.

(సోఽబ్రవీత్)- ఆపరమపురుషుడు పలికాడు.

(బ్రహ్మణం తే వక్ష్యామి యథా త్వత్పురోహితాః ప్రజాః ప్రజనిష్యంతే) - నిన్ను పురోహితునిగా కల్గిన, గొప్ప జన్మను కలవారైన కొందఱు జన్మించబోయే విషయాన్ని తెలిపేవేద భాగాన్ని నీకు తెల్పుతాను- అని అర్థం. ఇక్కడ **"ప్రజాః"** -అనేది **"శ్రేయాన్ భవతి జాయమానః"** అనేవిధంగా గొప్ప అవతారజన్మను కల రామలక్ష్మణ భరతశత్రుఘ్నులను తెల్పుతుంది.

(అథమేతరేభ్యఋషిభ్యోమాప్రవోచ ఇతి)- "మిగిలిన ఋషులు నన్ను గూర్చి చెప్పవద్దు"- అని పరమపురుషుడన్నాడు.

(మామాప్రవోచః)- "నన్ను గూర్చి పలుకవద్దు" అని అన్నందున వసిష్ఠుని పురోహితునిగా కలవారుగా జన్మించబోయే బిడ్డలు తానే- అని పరమపురుషుడు తెలిపాడు. **"ఆత్మానం మానుషం మన్యే"** అని తనను మానవునిగా తనను మానవునిగా మఱుగుపరచుకొన గోరినవాడైనందున, మిగిలిన ఋషులకు చెప్పవద్దని నియమించాడు.

(తస్మా ఏతాన్ స్తోమభాగానబ్రవీత్)- ఆ వసిష్ఠునకు తన రామావతారాన్ని తెలిపే వేదభాగాలను చెప్పాడు.

(తతో వసిష్ఠపురోహితాః ప్రజాః ప్రజాయతః) పరమపురుషుడు

పల్కినట్లే చిరకాలం గడిచిన తరువాత వసిష్ఠుని పురోహితునిగా కల దశరథపుత్రులు జన్మించారు.

(తస్మాద్వాసిష్ఠోబ్రహ్మాకార్యః)- అందువల్ల వసిష్ఠ గోత్రంలో పుట్టిన వారిని యాగంలో బ్రహ్మగా చేయాలి.

(ప్రైవజాయతే)- ఆవిధంగా వసిష్ఠగోత్రంలో పుట్టిన వానిని బ్రహ్మగా పెట్టుకొని యాగం చేసేవాడు పరమపురుషునివలె గొప్పతనంతో జన్మిస్తాడు.

ఈవేదవాక్యాలలో రామావతార సూచన చేయబడింది. అనేది స్పష్టం- అని వేదవిత్తములైన కోయిల్ కుండలం రంగరాచార్యస్వామివారు తెలిపారు. తైత్తిరీయసంహిత నాల్గవ కాండం, రెండవప్రశ్న, అయిదవ అనువాకంలో యాగంలో లాంగలపద్ధతిని (నాగలి దున్నిన దారిని) స్తుతించే ఒక మంత్రం "నాగలి చాలు- మార్గంలో జన్మించినది" అనే అర్తాన్ని కల సీతాదేవి చెందిన స్తుతిగా కూడా అర్థాన్ని ఇవ్వడం ద్వారా సీతాదేవి అవతారాన్ని సూచిస్తున్నది. **"ఘృతేన సీతామధునా సమక్తా విశ్వైర్దేవైరనుమతామరుద్భిః, ఊర్జస్వతీ పయసా పిన్వమానాస్మాన్ సీతే పయసా భ్యావవృత్స్వ"** (తేనెతో, నేతితో నాగటి చాలు తడుపబడింది. అందువల్లనే దేవతలందఱిచే, మరుత్తులచే ప్రశంసింపబడుతున్నది. సీతా! ఊర్జస్సును కల పరమాత్మను తన అధీనంలో కల్గినది- అని అర్థం. కలిసంతారణోపనిషత్తు, రామతాపనీయోపనిషత్తు, ఇంకా మఱికొన్ని ఉపనిషత్తులలో రామావతార ప్రస్తావన ఉన్నా, ఆ ఉపనిషత్తులను పూర్వాచార్యులు వ్యాఖ్యానించనందున రామావతార విషయంలో ముఖ్యప్రమాణాలుగా గ్రహించలేము.

ఋగ్వేదంలో కృష్ణావతార ప్రస్తావన :

ఋగ్వేదం ప్రథమమండలం ఇరవై రెండవ అధ్యాయం నూట అరవైనాల్గవ సూక్తం. "అస్యవామస్య" అని ఆరంభమయే మంత్రంతో మొదలవుతున్నది.

"అస్యవామస్యసూక్తం తు జపే చ్చాన్యత్రవాజతే ।
బ్రహ్మహత్యాదికం దగ్ధ్వావిష్ణులోకం చ గచ్ఛతి ॥

("అస్యవామస్య" అనే సూక్తాన్ని జలంలో కాని, వేఱొక చోటకాని జపించాలి. ఆవిధంగా జపిస్తే బ్రహ్మహత్య మొదలైన పాపాలు నశించి, విష్ణులోకాన్ని పొందుతాడు) అనే శౌనకుల ఋగ్విధానశ్లోకంలో (24) ఈసూక్త వినియోగం చెప్పబడింది. వృద్ధహారీతస్మృతిలో కూడా ఇది కృష్ణార్జనలో వినియోగింపదగినదని చెప్పబడింది. ఈసూక్తం పరమాత్మను గూర్చినదే అనేది, "ద్వాసుపర్ణా" (20) అనే ఉపనిషత్ ప్రసిద్ధమైన మంత్రం, **"ఇంద్రం మిత్రం వరుణమగ్నిమాహుః అదోదివ్యః గసుపర్ణో గరుత్మాన్, ఏకం సత్ విప్రాః బహుధా వదంతి అగ్నిం యమం మాతరిశ్వాన మాహుః"** (46) (ఇతనిని జ్ఞానులు ఇంద్రుడని, వరుణుడని, మిత్రుడని అగ్ని అని అంటారు. ఇతడే పరమపదంలో ఉండే సుపర్ణుడైన గరుడుడు. పరమాత్మ ఒకడే. అయినా అగ్ని అని, యముడని, వాయువని జ్ఞానులు దానిని పలుపేర్లతో పిలుస్తున్నారు) అనే పరమాత్మ ప్రతిపాదకమంత్రం ఇందులో అంతర్భవించి ఉన్నందున వ్యక్తమవుతుంది. ఇంద్రాదిదేవతలు ప్రాకృతులు, గరుడుడు అప్రాకృతుడు అనేది స్ఫురించేటట్లు "దివ్యః" అని గరుడునకు విశేషణం ప్రయోగింపబడడం గమనార్హం. **"తేననారాయణః స్మృతః"** (1-10) అని మొదట **"విద్యాత్తు పురుషం పరమ్"** (12-122) అని చివరలో పరమపురుషుడైన నారాయణుడే పరమాత్మ అని నిశ్చయించిన మనువు కూడా **"ఏన మేకే వదంత్యగ్నిమ్"** (12-123) అనేశ్లోకంలో ఈమంత్రంలో పలు పేర్లను కల, ఒక

విలక్షణతత్త్వంగా వెలిగేవాడు ఆపరమపురుషుడే- అనేవిషయాన్ని ఉపబృంహణం చేస్తూచూపారు. ఈసూక్తంలో **"విష్ణోః తిష్ఠంతి"** అనే ముప్పై ఆఱవ మంత్రంలోను, **"కృష్ణం నియానమ్"** అనే నలభై ఏడవ మంత్రంలోను పఠింపబడడం బట్టి, వృద్ధహారీత వినియోగాన్ని బట్టి ఇందులో విష్ణువు అవతారరూపమైన కృష్ణుడుగానం చేయబడుతున్నాడు- అని పరకాల మఠయతీశులు హయశిరోపాఖ్యానంలో (271 పేజిలో) నిర్ణయించారు.

ఉపనిషత్తులలో కృష్ణావతారం :

ఉపనిషత్తులలో కృష్ణుని గూర్చిన ప్రస్తావనలు చాలా కన్పిస్తాయి. ముఖ్యంగా, ఛాందోగ్యోపనిషత్తులో ఒకచోట "సర్వం కృష్ణార్పణమ్'' అని ఈనాటి వరకు మనం అందఱం అనుసంధించడానికి మూలమైన ఒక ఇతిహాసం తెలుపబడింది. ఈ ఉపనిషత్తులో పదకొండవ, పదిహేడవ ఖండంలో పురుషుని యజ్ఞంగా దర్శించడమనే పురుషవిద్యను విస్తృతంగా పఠించింది. ఈవిద్య శ్రీకృష్ణునకు శేషభూతమైనది, కృష్ణునకు ప్రీతిని కలిగించేది- అనే విషయాన్ని తెలుపడంకోసం **"తద్ధైతత్ ఘోర ఆంగిరసః కృష్ణాయ దేవకీ పుత్రాయోక్త్వా ఉవాచ అపిపాస ఏవ స బభూవ"** (ఆవిధమైన ఈపురుషవిద్యను అంగిరోగోత్రంలో పుట్టిన ఘోరుడనే ఋషి "దేవకీపుత్రుడైన శ్రీకృష్ణునకు సమర్పింపబడింది'' అని పల్కి అనుసంధించాడు. చివరికాలంలో అతడు దాహం మొదలైన ప్రాకృతగుణాలు తీరినవాడై ముక్తుడయ్యాడు) అనే ఐతిహ్యాన్ని వేదం ఆదరంగా పల్కింది.

ఇక్కడ వేదం **"ఉక్త్వా ఉవాచ"** అని రెండుమార్లు పఠించినందున **"కృష్ణాయ దేవకీ పుత్రాయ ఇతి ఉక్త్వా ఏతత్పురుష యజ్ఞమువాచ"** అని **"ఇతి"** శబ్దాన్ని చేర్చుకొని అర్థాన్ని చెప్పడం సరసం. **"కృష్ణాయ"**

అని మాత్రం అంటే, అతని (ఆ ఋషి) శిష్యులలో ఒకడై ఉండవచ్చునని పలువురు భ్రమించే అవకాశమున్నదని తలచి, **"కృష్ణాయ దేవకీపుత్రాయ"** (దేవకీపుత్రుడైన కృష్ణునకు) అని నిస్సందేహంగా వేదం పల్కింది.

(కృష్ణాయ) ఉభయవిభూతినాథుడై ఉండేవానికి అని అర్థం. **"కృషిర్భూవాచకః శబ్దోణశ్చ నిర్వృతివాచకః, విష్ణుస్తద్భావ యోగాచ్చకృష్ణ ఇత్యభిధీయతే"** (**"కృషి"** అనేపదం భూమి మొదలైన ఈలీలావిభూతిని తెల్పుతుంది. **"ణ"** అనేపదం ఆనందభూమి అయిన నిత్యవిభూతిని తెల్పుతుంది. విష్ణువు ఈరెండిటిని కలవాడు కనుక కృష్ణుడని అనబడుతున్నాడు) అని కృష్ణశబ్దనిరుక్తి చెప్పబడుతున్నది. భూమిలో ఉండేవారికి ఆనందాన్ని ఇచ్చేవాడు, ఆనందభూమియై ఉండేవాడని కూడా కృష్ణశబ్దానికి అర్థాన్ని చెప్పవచ్చు. నల్లనిర ంగు కలవాడనే అర్థంకూడా ప్రసిద్ధం.

(దేవకీపుత్రాయ)- ఈవిధంగా ఉభయవిభూతినాయకుడై, ఆనందమయుడై, **"ఏషహ్యేవానందయాతి"** అనే రీతలో ఇతరులకు ఆనందాన్ని కల్గించే ఈ పరమపురుషుడు, ఈలోకంలో దేవకి అనే స్త్రీకి పుత్రుడై జన్మించాడే! అని ఆశ్చర్యపడుతున్నది, వేదం. **"పితాపుత్రేణ యోనిమాన్ యోనియోనౌ నావేదవిన్మనుతే తం బృహంతమ్"** (సర్వలోకాలకు తండ్రి అయినవాడు తన పుత్రులలో ఒకనిని తండ్రిగా స్వీకరించి, అన్ని జాతులలో జన్మిస్తున్నాడు. వేదాన్ని తెలియనివారు అతడే పరతత్త్వమనేది తెలియలేరు) అని, **"యువాసువాసాః పరివీత ఆగాత్ న ఉశ్రేయాన్ భవతి జాయమానః"** (యువకుడై, అందమైన పీతాంబరాన్ని ధరించినవాడై, నిత్యసూరులచే పరివేష్ఠింపబడినవాడై పరమపురుషుడు ఇక్కడకు వచ్చాడు. అతడు జన్మించే కొలది గొప్పవాడవుతున్నాడు) అని, **"అజాయమానో బహుధావిజాయతే,**

తస్యధీరాః పరిజానంతి యోనిమ్" (జన్మరహితుడైనా పలురీతులలో పరమపురుషుడు జన్మిస్తున్నాడు. బుద్ధిమంతులలో గొప్పవారు అతని అవతార రహస్యాన్ని తెలిసికొంటున్నారు) అని వేదాలు, **"జన్మకర్మచ మేదివ్యమ్"** (నాపుట్టుక, లీలలు దివ్యాలు) అని దేవకీపుత్రుడైన ఆకృష్ణుడు, **"నిలైవరమ్బల పలపిఆప్పాయ్ ఒళివరుముళునలమ్"** మొదలైన చోట్ల దివ్యసూరులు భగవానుని అవతారాలను శ్లాఘించారు.

(కృష్ణాయదేవకీపుత్రాయ) దేవకీపుత్రుడైన కృష్ణునకు శేషభూతమైనది, నేను అనుష్ఠించే విద్య- అని కాని, ''కృష్ణునకు సమర్పింపబడింది'' అనిగాని అర్థాన్ని చెప్పవచ్చు.

(అపిపాన ఏవ సబభూవ)- ఈవిధంగా పురుషవిద్యను కృష్ణునకు శేషంగా అనుసంధించినందున ఆఋషి ముక్తుడయ్యాడు- అని అర్థం.

ఈవిధంగా ఈవృత్తాంతం ద్వారా సర్వవిద్యోపాస్యుడు, సర్వకర్మ సమారాధ్యుడు శ్రీకృష్ణుడే అని తెలుపబడింది. ఇంతేకాక, వరాహమూర్తిని గూర్చిన ''కృష్ణేన శతబాహునా'' అనే తైత్తిరీయమంత్రంలో కూడా కృష్ణవతారం వివక్షితమని చెప్పవచ్చు. శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తులో పరమపురుషుడు ''యద్వనద్వాన్'' (శ్వేతా-5-4) (యదుకులానికి చెందినవాడు), ''గిరిచన్ద'' (3-5) (పరత్వంతో గోపాలకు సుఖాన్ని కల్గించినవాడు), ''గిరింద్ర'' (3-6) (పర్వతంతో రక్షించినవాడు) అని కృష్ణావతార వృత్తాంతసూచకాలైన నామాలతో నిర్దేశింపబడ్డాడు. ''దధిక్రావుణ్ణో అకారిషమ్ జిష్ణోరశ్వస్యవాజినః'' (పెరుగుకు తాను వశంచేసికొనేవాడు, వేగంగా అశ్వరూపంలో వచ్చిన అసురుని జయించినవాడైన పరమాత్మకోసం అనుష్ఠించాను) అని సంధ్యావందనంలో నిత్యం అనుసంధించేమంత్రంలో కృష్ణవృత్తాంతం అనుసంధింపబడడం స్పష్టం. దీనిని శ్రుతప్రకాశికాచార్యులవారు తమ

సంధ్యావందన భాష్యంలో తెలిపారుకూడా. "బ్రహ్మణ్యో దేవకీపుత్రః" అనే నారాయణోపనిషత్తులోని మంత్రం దేవకీపుత్రుడైన కృష్ణుని పరమాత్మగా పల్కింది. ఈరీతిలో దేవకీపుత్రుడని రెండుచోట్ల పఠించినట్లే "వాసుదేవాయధీమహి" అని తైత్తిరీయ నారాయణవల్లిలో "తదస్మ్యహం వాసుదేవః" అని బ్రహ్మబిందూపనిషత్తులోను వాసుదేవపుత్రుడుగా రెండుచోట్ల వేదం పల్కింది. "హరేకృష్ణ" అని కలిసంతారణోపనిషత్ మంత్రంలో కూడా కృష్ణనామం పఠింపబడింది. పూర్వాచార్యులు ప్రస్తావించని పలు ఉపనిషత్తులలో కృష్ణుని నామం కీర్తింపబడింది.

కల్క్యవతారం భవిష్యదవతారం కనుక వేదం దీనిని ప్రస్తావించలేదు- అని తోస్తుంది.

భగవానుని అవతారాలలో ప్రధానమైన దశావతారాలను ఒకటిగా చేర్చి తైత్తిరీయారణ్యకంలో మూడవప్రశ్న పదకొండవ అనువాకంలో **"ఇంద్రస్యాత్మానం దశథాచరంతం బ్రహ్మన్వ విందత్"** (ఇంద్రునకు ఆత్మయై ఉండేవాడు, పదివిధాలుగా అవతారాలను ఎత్తేవాడైన పరమాత్మను బ్రహ్మచేరాడు) అని తెల్పింది. ఈవిధంగా భగవదవతారాలు ముఖ్యంగా పది అయినా, అతడు ఎత్తిన అవతారాలకు లెక్కలేదు- అనే దానిని వేదమే **"ఇంద్రస్యాత్మానయం శతథాచరంతమ్"** (ఇంద్రునకు ఆత్మయై వందలసంఖ్యలోని అవతారాలను ఎత్తినవానిని) అని ఈఅనువాకంలో తెల్పింది. ఇక్కడ శతశబ్దం ఆనంత్యాన్ని తెల్పుతుంది. **"బహుధావిజాయతే"** అని పురుషసూక్తం కూడా అన్నది. ఈ అనువాకం పూర్తిగా భగవానునకు చెందినదే- అనేది దీనిని జాగ్రత్తగా పఠించేవారికి తెలియగలదు. **"అంతస్సముద్రేమనసా చరంతమ్"** (సముద్రమధ్యంలో మనస్సుతో సంచరించేవానిని) అని, **"అంతః ప్రవిష్టః**

శాస్తా జనానాం సర్వాత్మా" (జనుల మనస్సులో ప్రవేశించి నియమించే సర్వాంతర్యామి) అని, **"ఏకః సత్ బహుధావిచారః"** (ఒకడై ఉన్నా పలువిధాలుగా సంచరిస్తున్నాడు) అని, **"శతం శుక్రాణి యత్రైకం భవంతి సర్వేవేదా యత్రైకం భవంతి సర్వేహోతారోయత్రైకం భవంతి సర్వాః ప్రజాయత్రైకం భవంతి"** (అసంఖ్యాకమైన జ్యోతులు ఎక్కడ ఒకటి అవుతున్నాయో, అన్నివేదాలు ఎవనిలో ఒక్కటి అవుతున్నాయో, హోతలు అందఱు ఎక్కడ- ఎవనిలో ఒకటి అవుతున్నారో, జీవులందఱు ఎవనిలో ఒకటి అవుతున్నారో) అని, **"చతుర్హోతారో యత్ర సంపదం గచ్ఛంతి దేవైః"** (ఎవడు, దేవతలందఱికి అంతర్యామియై ఉన్నందున, కర్మలు దేవతలకు ఆరాధనలై ఉన్నాయి- అనే గొప్పతనాన్ని పొందుతున్నాయో), **"సహైవ సంతం విజానంతి దేవాః"** (తోడుగా ఉండే ఇతనిని దేవతలను గూర్చి పల్కి, **''సహరిర్వసువిత్తమః''** (సంపదలను కలవారిలో హరిగొప్పవాడు) అని భగవదసాధారణమైన హరి నామాన్ని పఠించి, ఈ పరమాత్మ ఎవరో స్పష్టం చేసింది. ఈ అనువాకానికి తరువాత అనువాకం పరమపురుషుని తెలిపే పురుషసూక్తమనే విషయాన్ని గమనించాలి. **"షట్త్రింశాంశ్చ కల్పయంతః"** (ఋక్సంహిత- 10-114-6) (ముప్పై ఆఱు అవతారరూపాలను జ్ఞానులు నిరూపిస్తున్నారు) అని ఋగ్వేద ఘర్మసూక్తంలో ముప్పైఆఱు అవతారాలున్నట్లు పురాన సిద్ధమైన సంఖ్యకూడా చూపబడింది. **"స్వర్ణఘర్మానువాకేన తథాపురుషవిద్యయా, పౌరుషేణ చ సూక్తేన"** (సువర్ణఘర్మసూక్తంతో, పురుషవిద్యతో, పురుషసూక్తంతో పరమపురుషుని ఆరాధించాలి) అని ఈఅనువాకంతో పురుషసూక్తంతో వలె పరమపురుషుని ఆరాధించాలి అని భాగవతంలో చెప్పబడింది.

హంసహయగ్రీవావతారాలు :

"శతధాచరంతమ్", "బహుధావిజాయతే" అని చెప్పబడిన మిగిలిన అవతారాలలోకొన్ని వేదాలలో అక్కడక్కడ సూచింపబడ్డాయి. **"శుచిం హంసమ్"** అని, **"ధ్రువం హంసమ్"** అని మాంత్రికోపనిషత్తులో, **"ఏకో సంహః భువనస్య మధ్యే"** అని ఆరంభించి, **"యోబ్రహ్మాణం విదధాతి పూర్వం యోవైవేదాంశ్చ ప్రహిణోతి తస్మై"** (ఎవడు బ్రహ్మను సృష్టికి పూర్వం సృష్టించాడో, ఎవడు అతనికి వేదాలను ఉపదేశించాడో) అని శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తులో హంసగా అవతరించి, వేదాలను అనుగ్రహించిన హంసావతారాన్ని గూర్చి పల్కింది. హయగ్రీవుడు కూడా హంసనామంతో వ్యవహరింపబడుతున్నందున, ఇక్కడ హంసశబ్దం హయగ్రీవావతారాన్ని తెల్పుతుంది. అని పరకాల మఠయతీంద్రులు హయశిర ఉపాఖ్యాన వ్యాఖ్యానంలో ఉపపాదించారు. **"బ్రహ్మహశ్వేతాశ్వతరోధ విద్వాన్"** (శ్వేతాశ్వతరుడనే ఋషి పరబ్రహ్మను గూర్చి తెలిసికొన్నాడు) అని శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు చివరలో ఈ ఉపనిషత్తును దర్శించిన ఋషి పేరు **"శ్వేతాశ్వతరు"**డని చెప్పబడింది. **"శ్వేతాశ్వేన తరతీతి శ్వేతాశ్వతరః"** (శ్వేతాశ్వం ద్వారా సంసారాన్ని దాటినవాడు కనుక శ్వేతాశ్వతరుడు) అనేది శ్వేతాశ్వతర శబ్దవ్యుత్పత్తి కనుక, ఈఉపనిషత్తును దర్శించిన ఋషిశ్వేతాశ్వతరుడని, అందువల్లనే హయగ్రీవవాచక మానహంస శబ్దాన్ని బ్రహ్మకు వేదాలను ఉపదేశించిన చిహ్నాన్ని కూడా ఇతడు చూపాడని పరకాల మఠయతీశులు హయశిరోపాఖ్యానంలో (136 వపుట) నిరూపించారు. భగవానుడు హయగ్రీవుడై అవతరించినపుడు లక్ష్మివాగ్దేవి అనే ఒక అవతారాన్ని ఎత్తింది. సర్వవిద్యలకు అధిదేవత వాగ్దేవితో కూడిన హయగ్రీవుడే వేదంలో పలుచోట **"వాక్"** అని, **"సరస్వతి"** అని పఠింపబడే దేవత ఈ వాగ్దేవియే. బ్రహ్మపత్ని అయిన సరస్వతికూడా ఈమెకు చెందిన ఒకఅంశమే. పూదత్తాళ్వార్లు తమ ప్రబంధం ఇరణ్డామ్

తిరువన్దాదిలోని **"నామ్ పెట్రనన్మైయుమ్ నామఱైనన్నెఱిత్తు ఓమ్బి యిరున్దమైమ్మై ఓదువిత్తు, వేమ్బిన్ పొరుళ్‌నీళ్‌మై యాయినుమ్ ఓదువిత్తు, వేమ్బిన్ పొరుళ్ నీళ్‌మై యాయినుమ్ పొన్నాళిపాడెన్ఱు అరుళ్‌నీరమై తన్ద అరుళ్"** (58) అనే పాశురంలో ప్రస్తావించిన వాగ్దేవి హయగ్రీవపత్నియే అని భావించడం యుక్తం. **"వాచస్పతిం విశ్వకర్మాణమ్"** (ఋక్-10-82-7) మొదలైన వేదమంత్రాలలో వాగ్దేవీపతిగా చెప్పబడేవాడే పరమపురుషుడైన హయగ్రీవుడు. **"వాజింతమాయ"** (ఋగ్వేదం- 10-115-6) అని ఋగ్వేదంలో గొప్ప అశ్వరూపుడని పఠింపబడినవాడు ఈహయగ్రీవుడే హయగ్రీవరూపంతో యాజ్ఞవల్క్యునకు శతపథబ్రాహ్మణాన్ని ఉపదేశించిన ఆదిత్యుడు, ఆదిత్యమండలాంతర్వర్తి అయిన ఈ హయగ్రీవుడే. **"నమో వాచే నమోవాచస్పతయే నమోవిష్ణవే బృహతే కరోమి"** (వాగ్దేవికి నమస్కారం. వాగ్దేవికి పతి అయిన హయగ్రీవునకు నమస్కారం. ఆస్వామికి మూలరూపుడైన విష్ణువునకు నమస్కరిస్తున్నాను) అని తైత్తిరీయారణ్యక స్వాధ్యాయ బ్రాహ్మణశాంతి పాఠంలో ప్రస్తావింపబడిన వాచస్పతి ఇతడే. **"అజస్యనాభావధ్యేక మర్పితం యస్మిన్నిదం భువన మధిశ్రితమ్, విశ్వస్య కర్మాహ్యజనిష్టదేవః ఆదిద్గంధర్వోభవద్వితీయః"** (తైత్తిరీయ-సంహి-4-6-2) (అనిరుద్ధ నారాయణుని తిరునాభిలో ఒకటి (ఒక తామరపూవు) వికసించింది. అందులో ఈలోకం అంతా ఆశ్రయించి ఉన్నది. లోకాన్ని సృష్టించే బ్రహ్మ అందులో పుట్టాడు. అశ్వరూపుడైన హయగ్రీవ దేవుడు రెండవవాడుగా పుట్టాడు) అని అశ్వాన్ని తెలిపే గంధర్వశబ్దంతో తెలుపబడినవాడు హయగ్రీవుడే. వేదాలను కోల్పోయినపుడు బ్రహ్మ ఈ హయగ్రీవునే శరణుపొందాడనే దానిని **"అంతఃసముద్రే మనసా చరంతం బ్రహ్మాన్వవిందత్"** (సముద్రంలోపల మనస్సుతో సంచరించే

ఇతనిని బ్రహ్మచేరాడు) అని, **"అంతరాదిత్యే మనసా చరంతం దేవానాం హృదయం బ్రహ్మాన్వవిందత్"** (సూర్యుని నడుమ మనస్సుతో సంచరించేవాడు, దేవతలకు హృదయస్థానీయుడైన ఇతనిని బ్రహ్మచేరాడు) అని యజుర్వేదఘర్మసూక్తం తెల్పుతున్నది. **"స హరిః "** (అతడు అశ్వరూపి) అని, **"హరిః పతంగః పటరీసుపర్ణః"** (అశ్వరూపాన్ని కలవాడు, నేలమీద కాలుమోపుతూ వెళ్ళేవాడు, కాంతిసమూహాన్ని కలవాడు, అందమైన గతిని కలవాడు) అని, **"ఏకో అశ్వః"** (సాటిలేని అశ్వం) అని ఘర్మసూత్రం చివర చెప్పబడినవి కూడా దీనిని బలపరుస్తుంది. **"పతంగమక్తమసురస్యమాయయా, హృదాపశ్యంతి మనసామనీషిణః, సముద్రే అంతఃకవయో విచక్షతే, మరీచీనాం పరమిచ్ఛంతి వేధసః, పతంగోవాచం మనసా బిభర్తి, తాం గంధర్వో అవదత్ గర్భే అంతః"** (ఋగ్వేదం-10-177-1,2) (వేదాలను అపహరించిన అసురుల మాయవల్ల వ్యక్తమైనవాడు, భూమిపై కాలుమోపుతూ సంచరించేవాడు, అయిన హయగ్రీవుని జ్ఞానులు మంచిమనస్సుతో దర్శిస్తున్నారు. సముద్రం మధ్యలో జ్ఞానులు అతనిని దర్శిస్తున్నారు. నిత్యసూరుల దేశమైన విష్ణువుయొక్క పరమపదాన్ని వారు పొందగోరుతున్నారు. హయగ్రీవుడు వేదవాక్కులను మనస్సుతో ధరిస్తున్నాడు. దానిని అశ్వముఖుడై, తామరపూవులో ఉండే బ్రహ్మకు ఉపదేశించాడు) అని ఘర్మసూక్తం చివరలో వేదాపహారం, వేదోపదేశం వివరంగా తెలుపబడ్డాయి. **"హరిః పతంగః పటరీసుపర్ణః"** అని "సుపర్ణుడు" (అందమైన పతనాలను -కాలుమోపి నడిచే సంచారాలను కలవాడు) అనేపేర్లు హయగ్రీవునకు యజుర్వేద ఘర్మసూక్తంలో చెప్పబడ్డాయి. ఋగ్వేదం ఘర్మసూక్తంలో కూడా ఇదే పేరుతో అతనిని స్తుతించి, అతడు వాగ్దేవికి పతి అని ఈక్రిందిసూక్తంలో ఘోషించింది.

ఏకః సుపర్ణః స సముద్రమావివేశ
స ఇదం విశ్వం భువనం విచష్టే ।
తం పాకేన మనసా పశ్యమంతితః
తం మాతారేఢ్లి స ఉరేఢ్లి మాతామ్ ॥

(10-114-4) (అద్వితీయుడైన సుపర్ణుడు (హయగ్రీవుడు) సముద్రంలో ప్రవేశించాడు. అతడు ఈలోకాలను అన్నిటిని కటాక్షించాడు. అతనిని పక్వమైన మనస్సుతో సమీపంలో దర్శించాను. అతనిని లోకానికి తల్లి అయిన వాగ్దేవి అనుభవిస్తున్నది. అతనిని వాగ్దేవి అనుభవిస్తున్నది) అని, **"సుపర్ణం విప్రాః కవయో వచోభిః ఏకం సంతం బహుధా కల్పయంతి"** (అద్వితీయుడైన సుపర్ణుని దూరదృష్టిని కల జ్ఞానులు తమ వాక్కులతో పలు రీతులుగా స్తుతిస్తున్నారు) అని తరువాత మంత్రంలో అధ్యయనం చేయబడుతున్నది. వాగ్దేవి అని, సరస్వతి అని చెప్పబడేది హయగ్రీవ పత్నియే- అని అనడానికి పలు ప్రమాణాలున్నాయి. విష్ణుస్మృతి ప్రారంభంలో **"ధ్రువం వాచస్పతిం ప్రభుమ్", "వాసుదేవం మహాత్మానమ్"** అని వాసుదేవుని సరస్వతీపతిగా చూపింది. ఆస్మృతిలోనే లక్ష్మీదేవిని గూర్చి భూదేవి- **"త్వమేవ నిద్రాజగతః ప్రధానాలక్ష్మీర్ధృతిః శ్రీర్విరతిర్జయాచ, కాంతిః ప్రభాకీర్తిరథో విభూతి స్సరస్వతీ వాగఘపావనీచ"** (నీవే నిద్రాదేవతవు, లోకానికి అంతటి ప్రధానురాలైన లక్ష్మివి, ధైర్యానికి అధిదేవతవునీవే, సంపదకు అధిదేవతవు, వైరాగ్యం, జయం, కాంతి, ప్రభ, కీర్తి, ఐశ్వర్యం అనేవీనికి అధిదేవతవు నీవే. "సరస్వతివి, పవిత్రంచేసే వాగ్దేవతవు నీవే) అని సరస్వతీదేవికంటే వేఱయిన వాగ్దేవి ఒకతె ఉన్నదని పల్కింది. **"కీర్తిః శ్రీర్వాక్చనారీణామ్" (గీత-10-34)** (స్త్రీలలో సంపదకు దేవత అయిన లక్ష్మి, కీర్తికి అధిదేవత అయిన నీళాదేవి, విద్యకు అధిదేవత అయిన వాగ్దేవి నేనే) అని గీతలో

భగవానుని పత్నులను పేర్కొనేటపుడు వాగ్దేవి పేరుకూడా చెప్పబడింది.

"ఆవిర్బభూవ తత్పశ్చాన్ముఖతః పరమాత్మనః, ఏకాదేవీశుక్లవర్ణా వీణాపుస్తక ధారిణ కోటిపూర్ణేందు శోభాఢ్యా శరత్పంకజలోచనా, శ్రేష్ఠా శ్రుతీనాం శాస్త్రాణాం విదుషాం జననీపరా, వాగధిష్ఠాతృదేవిసా కవీనామిష్టదేవతా, శుద్ధసత్త్వ స్వరూపాసాశాంత రూపాసరస్వతీ" (ఆ తరువాత పరమాత్మ ముఖంనుండి తెల్లని వర్ణాన్ని కల్గినది, వీణను, పుస్తకాన్ని ధరించినది, కోటిపూర్ణచంద్రుల కాంతితో వెలిగేది, శరత్కాలంలోని తామరపూలవంటి నేత్రాలను కల్గినది వేదశాస్త్రాలకు అధిదేవత, విద్వాంసులకు జనని, వాక్కుకు అధిదేవత, కవులకు ఇష్టదేవ, శుద్ధసత్త్వస్వరూపిణి, శాంతరూపిణి అయిన సరస్వతి అనేదేవి ఒకతె పుట్టింది) అని బ్రహ్మవైవర్తపురాణంలో **(1-2-54,55,56) "సంకీర్ణేషు సరస్వత్యాః"** అని సత్త్వరజస్తమోగుణ ప్రధానుడైన బ్రహ్మపత్నికంటే విలక్షణ అయిన శుద్ధసత్త్వస్వరూప అయిన సరస్వతియొక్క అవతారం తెలుపబడింది.

''నారాయణ కృపయా లక్ష్మీః సర్వసంపత్ స్వరూపిణీ, వాగధిష్ఠాతృదేవీ యా సాచపూజ్యాసరస్వతీ, శక్తిర్ద్వితీయా కథితా వేదోక్తా సర్వసంమతా'' (1-30-20) (అన్ని సంపదలైఉండే లక్ష్మి నారాయణునిపత్ని, వాక్కుకు అధిదేవత, పూజ్యురాలు, వేదంలో వాక్కు అని, సరస్వతి అని చెప్పబడేది, అందరిచే కీర్తింపబడేది అయిన వాగ్దేవి నారాయణుని రెండవపత్ని) అని, **"వాఖ్యాముద్రాకరాశాంతా వీణాపుస్కత ధారిణీ, శుద్ధసత్త్వస్వరూపాయా సుశీలాశ్రీహరిప్రియా"** (వ్యాఖ్యాన ముద్రను చూపే హస్తాన్ని కల్గినది, శాంతి స్వరూపిణి, వీణను, పుస్తకాలను ధరించినది, శుద్ధసత్త్వ స్వరూపిణి, చక్కని శీలాన్ని కల్గినది, శ్రీహరికి ప్రియమైనది) అనే ఈ పురాణంలో పలుచోట్ల విష్ణుపత్ని అయిన

వాగ్దేవియొక్క స్వరూపస్వభావాలు వివరింపబడ్డాయి. **"మహావిద్యా మహావాణీం భారతీవాక్ సరస్వతీ" (4-67)** అని వాగ్దేవీనామాలు, **"అక్షమాలాంకుశధరా వీణాపుస్తకధారిణీ" 94-5)** (అక్షమాలను, అంకుశాన్ని ధరించేది, వీణను, పుస్తకాన్ని ధరించేది) ఆమె రూపం లక్ష్మి తంత్రంలో చెప్పబడినవి. మాఘశుక్ల పంచమిలో ఈ వాగ్దేవిని పూజించాలి- అని బ్రహ్మవైవర్తపురాణంలో చెప్పబడింది. **"నారాయణం నమస్కృత్య వరం చైవనరోత్తమమ్, దేవీం సరస్వతీం వ్యాసం తతోజయముదీరయేత్"** (నారాయణుని, నరశ్రేష్ఠుడైన నరుని, సరస్వతీదేవిని, వ్యాసమహర్షిని నమస్కరించిన తరువాత భారతాన్ని పఠించాలి) అని మహాభారత ప్రారంభంలోని మంగళశ్లోకంలో నరనారాయణులతో చేర్చి పఠింపబడే సరస్వతి నారాయణపత్నియే- అనే విషయాన్ని ఈ క్రింది ప్రమాణాలవల్ల తెలియవచ్చు.

"అతఃప్రాతః సముత్థాయచింతయే దాత్మనో హితమ్, నిర్గుణం నిరహంకారం నారాయణ మనామయమ్, సగుణం చ శ్రియాయుక్తం దేవం దేవీం సరస్వతీమ్" (ఉదయమేనిద్రలేచి తన హితాన్ని గూర్చి ఆలోచించాలి ప్రాకృత గుణాలను లేనివాడు, కల్యాణగుణాలను కలవాడు, అహంకారం లేనివాడు, నాశం లేనివాడు, శ్రీదేవితో కూడిన వాడైన నారయణుని, సరస్వతీదేవిని చింతించాలి) అని ఆశ్వలాయన స్మృతిలో **(71)** ఈ అర్థం తెలుపబడింది. బోధాయన సూత్రకారులు ఈనాటివరకు విష్ణుపత్నికి తర్పణం చేసేటపుడు **"సరస్వతీం దేవీం తర్పయామి"** అని సరస్వతీదేవికి తర్పణం చేస్తున్నారు. ఆనందతీర్థులు కూడా పలుచోట్ల వాక్శబ్దాన్ని విష్ణుపత్నీపరంగా వ్యాఖ్యానించారు.

"పద్మాంగసద్మాన మవేక్ష్యలక్ష్మీం ఏకస్య విష్ణోః శ్రయణాత్ సపత్నీమ్, ఆస్యేందుమస్యాభజతే జితాబ్జం సరస్వతీం

తద్విజిగీషయాకిమ్" (నైషధమ్-7-49) (ఒకడైన విష్ణువును (తనవలె ఆమెకూడా ఆశ్రయించినందున, తనకు సవితయై, తామరను నివాసస్థానంగా కల లక్ష్మినిచూచి, ఆమెకంటే గొప్పస్థానాన్ని పొంది, ఆమెను జయించడం కోసమే ఈదమయంతి యొక్క, తామరను జయించిన ముఖచంద్రుని సరస్వతి నివాసస్థానంగా చేసికొన్నది) అని శ్రీగర్షుడునైషధంలో లక్ష్మి-సరస్వతులు విష్ణుపత్నులు- అని స్పష్టంగా చూపారు. **"సరస్వత్యాః విష్ణుపత్నీత్వం పురాణప్రసిద్ధమ్, తథా అర్చాస్వపి దృశ్యతే, యథాపురుషోత్తమస్య జగన్నాథస్య పార్శ్వే లక్ష్మీసరస్వత్యౌ"** (సరస్వతి విష్ణుపత్ని అనేది పురాణప్రసిద్ధం. అర్చారూపాలలో కూడా ఆవిధంగా కన్పిడుతున్నది. పురుషోత్తముడైన జగన్నాథుని పార్శ్వభాగాలలో లక్ష్మి, సరస్వతి వేంచేసి ఉన్నారుకదా!) అని ఇక్కడ మల్లినాథుడు వ్యాఖ్యానించాడు. **"వాచం నిజాంకరసికాం ప్రసమీక్షమాణః "** (గోపాలవిశంతి-2) (తన ఒడిలో ఉండే వాగ్దేవిని చూస్తూ ఉండేవాడు) అని వేదాంతదేశికులన్నారు. అందువల్ల **"అంబితమే నదీతమే దేవితమే సరస్వతి"** (ఋక్సంహిత-2-41-16) (గొప్పతల్లీ! గొప్పనదీ! గొప్పదేవీ! సరస్వతీ!) **"విశ్వాసరస్వతి త్రితాయుంషిదేవ్యామ్"** (ఋక్-2-41-17) (సరస్వతీ! నీవద్ద అన్నివస్తువులు అన్నారు ఆశ్రయించి ఉన్నాయి), **"ఇమా బ్రహ్మ సరస్వతి"** (ఋక్-2-41-18), **"పావకానః సరస్వతి" (ఋక్-1-6-10), "చోదయత్రీ సూనృతానాం చేతంతీ సుమతీనాం, యజ్ఞం దధేసరస్వతీ" (ఋక్-1-6-11)** (మంచిమాటలను ప్రేరేపించేది, జ్ఞానులకు జ్ఞానాన్ని కల్గించేది అయిన సరస్వతి యజ్ఞపురుషుని ధరిస్తున్నది) **"మహో అర్ణః సరస్వతీ"** (ఋక్-1-6-12) **"నమో వాచే"** (తైత్తి-ఆర-2-16-4-1), **"యావత్ బ్రహ్మ విష్ఠితం తావతీ వాక్"** (ఋక్-10-114-8) (బ్రహ్మం ఉండేచోట్ల అంతా వాగ్దేవి ఉన్నది) అని వేదంలో

పలుపలు చోట్ల అధ్యయనం చేయబడే గొప్పతనాన్ని కల్గినది హయగ్రీవపత్ని అయిన వాగ్దేవియే - అని నిశ్చయింపబడుతున్నది.

